

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сергій Антонович КРУШИНСЬКИЙ,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
seregakrush@rambler.ru

УДК 343.14

ПОДАННЯ ДОКАЗІВ НА ЕТАПІ ПОДАННЯ ЗАЯВИ (ПОВІДОМЛЕННЯ) ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Аналізуються окремі проблемні питання, пов'язані з недостатнім законодавчим регулюванням процедури подання заяви (повідомлення) про вчинене кримінальне правопорушення, а також доказових матеріалів на її підтвердження. Проведено порівняння із поданням доказів на стадії порушення кримінальної справи за Кримінально-процесуальним кодексом України 1960 року. Наводяться приклади із судової практики, коли подані під час подання заяви про вчинене кримінальне правопорушення предмети і документи визнавалися доказами і використовувалися на підтвердження винуватості підсудного. Викладено власне бачення процесуальної форми подання доказів у кримінальному провадженні на етапі подання заяви (повідомлення) про вчинене кримінальне правопорушення. Зважаючи на результати анкетування працівників правоохоронних органів, запропоновано оформляти факт та результати подання доказових матеріалів протоколом прийняття речей (документів). Запропоновано відповідні зміни та доповнення до чинного Кримінального процесуального кодексу України.

Ключові слова: докази, подання доказів, досудове розслідування, Єдиний реєстр досудових розслідувань, заява (повідомлення) про кримінальне правопорушення.

Прийняття та набуття чинності Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК України) ознаменувалося скасуванням одних процесуальних інститутів і створило передумови для розвитку інших. Зокрема була ліквідована стадія порушення кримінальної справи, з якої розпочиналося кримінальне провадження. Натомість новий КПК України передбачив початок досудового розслідування у формі внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (Єдиний реєстр).

З огляду на це, актуальними для дослідження є проблеми доказування на етапі внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру. Слід констатувати, що відносини, пов'язані із поданням доказів на стадії досудового розслідування, у тому числі й на його початковому етапі, на сьогодні недостатньо урегульовані. Кримінальний процесуальний закон лише надає право на подання доказів учасникам кримінального провадження, проте не регламентує процедури його реалізації. Наука кримінального процесу також не виробила уніфікованого підходу щодо процесуальної форми, яка б забезпечувала найбільш ефективну реалізацію права на подання доказів на стадії досудового розслідування.

Дослідження окремих теоретичних та практичних аспектів подання доказів у кримінальному провадженні здійснювали А. Д. Арсенєв, О. В. Астапенко, Д. І. Бедняков, Н. Р. Бобечко, Н. А. Громов, В. І. Діденко, Е. А. Доля, М. І. Капінус, Л. Р. Карнеєва, Л. Д. Кокорєв, Т. Х. Кондратьєва, А. Р. Ларін, П. А. Лупинська, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. А. Пономаренков, В. О. Попелюшко, Р. С. Строгович, В. І. Федоров, С. А. Шейфер, М. Є. Шумило та інші дослідники. Разом з тим у процесуальній науці проблемам подання доказів на етапі подання заяви (повідомлення) про кримінальне правопорушення достатня увага не приділялась.

Безапеляційним є твердження про те, що одна з основних умов забезпечення законності кримінального провадження — неухильне дотримання порядку здійснення тих чи інших процесуальних дій. Таким чином, уся кримінально-процесуальна діяльність і відповідні правовідносини набувають визначеної форми процедурного характеру — процесуальної форми.

Як уже згадувалося, за КПК України 1960 року кримінальне провадження розпочиналося стадією порушення кримінальної справи, завданням якої було прийняття, розгляд та вирішення заяв і повідомлень про злочини та інші суспільно-небезпечні діяння, що містять ознаки злочинів. Ця стадія передбачала можливість проведення дослідчої перевірки, під час якої могли бути отримані матеріали, що використовувалися як підстави і приводи до порушення кримінальної справи.

Традиційно вважалося, що на стадії порушення кримінальної справи застосовуються лише ті способи поповнення доказового матеріалу, які вільні від примусу [1]. Вказаній умові повністю відповідає процедура отримання доказових матеріалів, поданих зацікавленими особами. Тому цілком справедливим є зауваження С. А. Шейфера про те, що, хоча на цій стадії процесу немає ще обвинуваченого, потерпілого, захисників,

представників, особи, які в майбутньому можуть стати такими, вони не повинні позбавлятися можливості захищати свої законні інтереси, подаючи (при поданні заяв, наданні пояснень, при особистій явці) відповідні предмети і документи [2, с. 50].

Хоча новий КПК України ліквідував стадію порушення кримінальної справи, проте викладені положення щодо подання матеріалів до порушення кримінальної справи цілком обґрунтовано можна застосовувати щодо правовідносин, які виникають на етапі до внесення відомостей до Єдиного реєстру.

Аналіз чинного кримінального процесуального закону дає підстави стверджувати, що до учасників кримінального провадження, які мають право подати доказові матеріали до внесення відомостей до Єдиного реєстру, можна віднести потерпілого і заявника, які набувають свого статусу з моменту подання заяви (повідомлення) про вчинене кримінальне правопорушення (ч. 2 ст. 55, ч. 1 ст. 60 КПК України). Вони наділені законом правом подати певні предмети чи документи на підтвердження відомостей, викладених ними в заяві (повідомленні) про вчинене кримінальне правопорушення.

Досить часто ознаки кримінальних правопорушень, особливо розкрадання чужого майна шляхом привласнення, розтрата чи зловживання службовим становищем, виявляються за результатами проведення інвентаризації чи аудиторської перевірки. Як наслідок, службові особи підприємства, установи, організації, заявляючи про вчинення кримінального правопорушення, подають у підтвердження акти інвентаризації, аудиторські висновки, інші документи.

Так, вироком Ямпільського районного суду Вінницької області від 30 вересня 2011 р. за ч. 1 ст. 191 КК України було засуджено громадянку, яка, будучи продавцем-консультантом магазину — матеріально-відповідальною особою за збереження товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів за реалізований товар, — здійснила привласнення товару і грошових коштів на загальну суму 2 110 грн. Вказаний факт було виявлено після проведення інвентаризації, за наслідками складено акт проведення інвентаризації, в якому було зазначено відповідну нестачу.

Разом із заявою про факт виявлення недостачі під час проведення інвентаризації потерпілий подав також інвентаризаційний опис та акт проведення інвентаризації грошових коштів та товарно-матеріальних цінностей, у яких зазначено нестачу грошей у сумі 2 110 грн., парової праски “Аврора” та DVD-програвача. У мотивувальній частині вироку суд зробив посилання на вказані документи як докази, що підтверджують вину підсудної у вчиненні інкримінованого злочину [3].

Інший приклад. Вироком Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області за ч. 1 ст. 185 КК України засуджено громадянку, яка, будучи стажером на місці продавця у приміщенні продовольчого магазину, маючи вільний доступ до каси магазину та скориставшись тим, що за нею ніхто не спостерігав, таємно викрала грошові кошти на загальну суму 2 450 грн. 41 коп.

Бухгалтер магазину при проведенні перерахунку залишку товару виявила нестачу 2 450 грн. 41 коп., про що повідомила власницю

магазину. Остання перевірила правильність ведення накладних та, перерахувавши виручку, підтвердила недостачу. Оскільки для безпеки у магазині були встановлені камери відеоспостереження, то після виявлення недостачі коштів власниця магазину зі своїм чоловіком продивилися відеозаписи з камер відеоспостереження, на яких і була зафіксована крадіжка стажером грошей.

Акт інвентаризації про недостачу грошей у сумі 2 450 грн. 41 коп., а також відеозапис, з якого видно, як грошові кошти викрадалися підсудною з каси магазину, були подані на підтвердження заяви про вчинений злочин. Надалі вони були використані судом як докази вини підсудної у вчиненні злочину [4].

Слід зазначити, що КПК України детально не врегульовує порядку подання заяви чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення та її прийняття службовими особами органу державної влади, уповноваженого розпочати досудове розслідування. Переконані, що законодавець, оминувши увагою ці відносини, створив прогалину в законі.

Щоправда, така діяльність частково врегульовується відомчим нормативно-правовим актом — Інструкцією про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19 листопада 2012 р. № 1050 [5] (Інструкція № 1050). Проте ця Інструкція регламентує діяльність виключно органів і підрозділів внутрішніх справ України. При цьому вона так само не визначає порядку подання особою, яка звернулася із заявою чи повідомленням про вчинення кримінального правопорушення, предметів і документів на підтвердження своєї заяви (повідомлення).

Як же процесуально оформити предмети і документи, подані заявником слідчому чи іншій уповноваженій особі разом із заявою (повідомленням) про кримінальне правопорушення? Для відповіді на це питання необхідно визначити, які процесуальні документи взагалі можуть бути складені на цьому етапі кримінального судочинства.

Кримінальний процесуальний закон забороняє здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до Єдиного реєстру, за винятком проведення огляду місця події, яке допускається у невідкладних випадках. Тому єдиним документом, який за КПК України у часових рамках може бути складений до внесення відомостей до Єдиного реєстру, є протокол огляду місця події. Крім того, Інструкція № 1050 передбачає обов'язкове занесення усної заяви про вчинення кримінального правопорушення до протоколу прийняття заяви про вчинене кримінальне правопорушення або таке, що готується (п. 2.5) [5].

Такий обмежений перелік допустимих процесуальних документів наштовкує окремих науковців на думку, що подані в ході усної заяви про злочин предмети чи документи повинні бути оглянуті і детально описані в протоколі прийняття усної заяви про вчинений злочин. Якщо надійшла письмова заява про злочин і при цьому були подані предмети чи документи, то також повинен бути складений аналогічний протокол [1].

Проведене опитування працівників органів досудового розслідування та прокуратури показало, що на практиці складаються найрізноманітніші

документи для процесуального оформлення факту подання заявником речей чи документів на підтвердження заяви про вчинене кримінальне правопорушення, зокрема протокол прийняття речей (документів) — 23,1 % опитаних, протокол подання речей (документів) — 18,5 %, протокол добровільної видачі речей (документів) — 9,2 %, протокол огляду речей (документів) — 6,2 %, протокол вилучення речей (документів) — 4,6 %, протокол (без назви) — 1,5 %. Більше того, 23,1 % опитаних вважають за достатнє зробити відповідну відмітку у протоколі прийняття заяви про кримінальне правопорушення, 9,2 % — відібрати в особи окрему заяву, а 4,6 % — взагалі не приймають такі матеріали до внесення відомостей до Єдиного реєстру.

На наш погляд, неправильно оформляти самостійну процесуальну дію, якою є прийняття предметів та документів, протоколом, який покликаний зафіксувати лише факт подачі слідчому чи іншій уповноваженій особі заяви про вчинене кримінальне правопорушення та її зміст. До речі, форма протоколу прийняття заяви про вчинене кримінальне правопорушення або таке, що готується, затверджена Інструкцією № 1050, також не передбачає можливості фіксації у ньому факту подання речей чи документів на підтвердження заяви, їх опису, змісту тощо.

В. С. Зеленецький і Л. М. Лобойко, розглядаючи проблеми дослідчого кримінального процесу у попередньому КПК України, пропонували доповнити його окремою статтею “Прийняття доказової інформації” [6, с. 277]. Ця пропозиція є цінною та актуальною і на сьогодні. Доцільність внесення доповнень до чинного КПК України у цій частині не викликає сумнівів.

С. А. Тумашов вважає, що в такій ситуації надходження документів-доказів необхідно процесуально оформляти у такому порядку: прокурор, слідчий, знаючи про те, що підприємство, посадова особа або громадянин мають або бажають подати документ-доказ, повинні направити письмовий запит на ім'я зазначених осіб, а ті, своєю чергою, подати документи-докази із супровідним листом або зробити про це відмітку у своїх поясненнях (рапортах) [7, с. 106]. З такою думкою категорично не можна погодитися, оскільки вона суперечить правовій природі подання доказів (предметів чи документів). Ініціатива при поданні доказових матеріалів виходить від особи, яка їх подає, а коли слідчим, прокурором здійснюється запит, мова повинна йти не про подання, а про витребування предметів чи документів.

Цілком слушно вчені-процесуалісти, коли ведуть мову про передання слідчому матеріалів під час подання заяви (повідомлення) про вчинене кримінальне правопорушення, не вживають термін “докази” [8, с. 224]. Законодавець, визначаючи права заявника, також правильно вказує на подання на підтвердження своєї заяви “речей і документів”, які можуть стати доказами у разі їх огляду і приєднання до матеріалів кримінального провадження.

Разом з тим окремі вчені вважають, що предмети і документи, отримані до початку досудового розслідування, не мають доказового значення [9, с. 3]. Обґрунтовується така позиція, як правило, тим, що такі матеріали отримані поза процесуальною формою, внаслідок чого їх

доброякісність є сумнівною. На нашу думку, було б неправильно ігнорувати предмети і документи, зібрані на етапі подання заяви (повідомлення) про кримінальне правопорушення, вони однозначно повинні використовуватися у кримінальному провадженні як докази. Наведені вище приклади також свідчать, що й судова практика такі матеріали використовує як докази.

Переконані, що для уникнення дискусій щодо доказового значення матеріалів, отриманих при поданні заяви (повідомлення) про кримінальне правопорушення, кримінальний процесуальний закон повинен містити порядок проведення такої процесуальної дії. Слушно зазначає С. В. Лукашевич, що такі законодавчі зміни дозволять надати таким матеріалам закінчену доказову форму, а значить доброякісність і допустимість їх використання в доказуванні [10, с. 165]. Вважаємо, що для вдосконалення кримінального процесуального закону доцільно передбачити процедуру прийняття заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, а також предметів і документів, котрі пояснюють їх зміст. Тому пропонуємо доповнити ч. 4 ст. 214 КПК України новими абзацами такого змісту:

“У випадку подання заявником речей чи документів на підтвердження своєї заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття і реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, приймають їх, оглядають і детально описують у протоколі прийняття речей (документів). Протокол підписується заявником і службовою особою, яка прийняла подані речі чи документи. Копія протоколу надається заявнику. Після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань слідчий своєю постановою приєднує подані речі чи документи до матеріалів досудового розслідування або, якщо вони не мають значення для кримінального провадження, відмовляє у цьому і повертає речі чи документи особі, яка їх подала”.

Після початку досудового розслідування активною діяльністю, спрямованою на формування доказової бази, займається слідчий. У нього для цього є досить широкий арсенал слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, однією з яких виступає прийняття доказових матеріалів, добровільно поданих учасниками кримінального провадження. Однак, у зв'язку з тим, що законодавець прямо не визначає порядку подання речей і документів учасниками кримінального провадження, в практичній діяльності слідчих, прокурорів ця діяльність процесуально закріплюється по-різному. Наявність численних проблем теоретичного, правозастосовного та нормативного характеру обумовлює перспективність подальшого наукового дослідження питань, пов'язаних із поданням матеріалів, які можуть мати доказове значення, на стадії досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Мамедов, О. Я. Оценка допустимости доказательств с точки зрения надлежащих способов и порядка их получения на стадии возбуждения уголовного дела [Электронный ресурс] / О. Я. Мамедов // Научный журнал

- КубГАУ. — 2007. — № 31 (7) ; Кубанский государственный аграрный университет. — URL : <http://ej.kubagro.ru/2007/07/pdf/06.pdf>.
2. Шейфер, С. А. Доказательства и доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования [Текст] / С. А. Шейфер. — Тольятти : Волжский университет им. В. Н. Татищева, 1997. — 92 с.
 3. Вирок Ямпільського районного суду Вінницької області від 30.09.2011 р. у справі № 1-144/11 [Електронний ресурс] / Єдиний державний реєстр судових рішень. — URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/18645016>.
 4. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 24.01.2013 р. у справі № 2218/18491/2012) [Електронний ресурс] / Єдиний державний реєстр судових рішень. — URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/29274682>.
 5. Інструкція про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19.11.2012 р. № 1050 [Текст] // Офіційний вісник України. — 2013. — № 1. — Ст. 30.
 6. Зеленецький, В. С. Возбуждение уголовного дела [Текст] : монограф. / В. С. Зеленецький. — Х. : КримАрт, 1998. — 340 с.
 7. Тумашов, С. А. Представление “иных документов” и их роль в доказывании на стадии возбуждения уголовного дела [Текст] / С. А. Тумашов // Доказывание при осуществлении правосудия по уголовным делам : сб. науч. тр. — Волгоград : Изд-во Волгоград. гос. ун-та, 2002. — С. 101-107.
 8. Демурчев, Л. Г. Представление документов и предметов участниками уголовного процесса на предварительном расследовании [Текст] / Л. Г. Демурчев // Общество и право. — 2011. — № 2 (34). — С. 223-226.
 9. Лупинская, П. А. Основание и порядок принятия решений о недопустимости доказательств [Текст] / П. А. Лупинская // Российская юстиция. — 1994. — № 11. — С. 2-5.
 10. Лукашевич, С. В. О некоторых особенностях доказательственной деятельности по делам о налоговых преступлениях в стадии возбуждения уголовного дела [Текст] / С. В. Лукашевич // Вестник Оренбургского государственного университета. — 2006. — № 6. — Т. 1. — С. 164-170.

*Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 1 від 31 серпня 2015 року)*

Надійшла до редакції 08.09.2015

Крушинский С. А. Представление доказательств на этапе подачи заявления (сообщения) об уголовном правонарушении

Анализируются отдельные проблемные вопросы, связанные с недостаточным законодательным регулированием процедуры подачи заявления (сообщения) о совершенном уголовном правонарушении, а также доказательных материалов в ее подтверждение. Проведено сравнение с представлением доказательств на стадии возбуждения уголовного дела по Уголовно-процессуальному кодексу Украины 1960 года. Наводятся примеры из судебной практики, когда представленные при подаче заявления о совершенном уголовном правонарушении предметы и документы признавались доказательствами и использовались для подтверждения виновности подсудимого. Изложено собственное видение процессуальной формы представления доказательств в уголовном производстве на этапе подачи заявления (сообщения) о совершенном уголовном правонарушении. Исходя из результатов анкетирования сотрудников правоохранительных органов, предложено оформлять факт и результаты представление доказательных материалов протоколом принятия вещей (документов). Предложены соответствующие изменения и дополнения в действующий Уголовный процессуальный кодекс Украины.

Ключевые слова: доказательства, представление доказательств, досудебное расследование, Единый реестр досудебных расследований, заявление (сообщение) об уголовном правонарушении.

Krushynskyi, S. A. Representation of Evidence at the Stage of Statement (Report) of Criminal Offense Submission

The article is devoted to the analysis of some problematic questions related to deficient legislative regulation of statement (report) of criminal offense and its evidential materials submission procedure. A comparison with the statement (report) of criminal offense submission at the stage of initiation of criminal proceedings under the Criminal procedural code of Ukraine 1960 has been conducted. The author cites examples of judicial practice, when objects and documents submitted during applying of statement (report) of criminal offense were admitted as evidence and used for confirm of the defendant's guilt. The author gives his own vision of procedural form of evidence representation in criminal proceedings at the stage of statement (report) of criminal offense submission. Based on results of the poll of law enforcement officers the author proposed to draw up the fact and results of evidential materials representation by a protocol of objects (documents) acceptance. Corresponding changes and amendments to the Criminal procedural code of Ukraine have been proposed.

Keywords: evidence, representation of evidence, pre-trial investigation, Unified register of pre-trial investigations, statement (report) of criminal offense.

